

Téma 8. **ORGANIZAČNÍ FORMY VYUČOVÁNÍ**

Doporučená studijní literatura

- KALHOUS, Z., OBST, O. *Školní didaktika*. Praha : Portál, 2002.
- OURODA, S. *Oborová didaktika*. Brno : MZLU, 2000. ISBN 80-7157-477-5.
- PASCH, M. a kol. *Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině*. Praha : Portál, 1998.
- SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. 1.vyd. Praha : ISV nakladatelství, 1999. ISBN 80-85866-33-1.

Studijní otázky k 8. tématu:

1. Definujte pojem „organizační formy vyučování“ a uveďte možnosti jejich rozdělení
2. Ze kterých částí se skládá smíšená (kombinovaná) vyučovací hodina?
3. Charakterizujte exkurzi jako vyučovací formu
4. Jaké formy samostatné práce žáků se vyskytují?
5. Jsou také kroužky organizační formou?
6. Jaký je rozdíl mezi funkcemi zájmové činnosti a oblastmi zájmové činnosti?

Organizační forma vyučování

- Pojem "organizační forma vyučování" znamená určité uspořádání obsahu výuky.

Dělení forem vyučování:

- **J. Průcha** (podle komunikace a podle typu edukačního prostředí)
- **O. Kilián** (podle způsobu organizace, podle zřetele k jednotlivci a kolektivu, podle způsobu plánování výchovně-vzdělávací práce školy)
- **J. Solfronk** (řazení od individuální až po týmovou formu).

Výběr forem vyučování:

Podle způsobu organizace výuky můžeme rozlišovat tyto organizační formy:

- vyučovací hodina
- praktické vyučování (např. učební praxe, odborná praxe, odborný výcvik, praktická cvičení předmětová)
- exkurze
- samostatné práce žáků.

Vyučovací hodina

Je nejčastější organizační formou teoretické výuky. Podle cílů výuky se pravidla vyčleňují:

- **expoziční** typ (převládá výklad učiva),
- **fixační** typ (upevňování znalostí žáků),
- **aplikační** typ (převládá používání vědomostí)
- **motivační** typ (upoutávání zájmu o téma - např. v úvodních hodinách)
- hodina **hodnocení** (hodnotí se znalosti žáků).

Smíšená (kombinovaná) vyučovací hodina

- a) **úvodní část** zahrnuje pozdrav žáků a učitele, kontrolu připravenosti žáků na výuku, zápis učitele do třídní knihy, - asi 2 minuty.
- b) **opakování učiva** s cílem ověřit, zda žáci studují a klasifikovat jejich znalost, - 5 až 10 minut,
- c) **kontrola domácího úkolu** má být provedena vždy, když byl domácí úkol žákům zadán, - asi 2 minuty,
- d) **úvod do nového učiva** bývá obvykle zařazovaný tehdy, začíná-li se vyučovat nový tematický celek, a na počátku výuky daného vyučovacího předmětu, - 2 až 5 minut,
- e) **výklad nového učiva** (expoziční část vyučovací hodiny je ve struktuře kombinované vyučovací hodiny vždy), - 20 až 35 minut,
- f) **opakování a procvičování nového učiva** je důležitou částí hodiny, - 3 až 5 minut,
- g) **ověření splnění cíle výuky,** - okolo 5 minut,
- h) **zadání domácího úkolu:** Domácí úkol bývá zadán s odkazem na používanou učebnici - asi v průběhu 1 minuty.
- i) **závěr vyučovací hodiny** - stručné zhodnocení aktivity žáků, opatření ke zlepšení jejich výkonů, pozdrav žáků a učitele.

Exkurze

- Někteří pedagogičtí odborníci považují exkurzi za organizační formu vyučování, která obsahuje jako hlavní metodu pozorování objektů. Podle didaktické funkce je možno exkurzi rozdělit na:
  - předběžnou
  - závěrečnou.

Samostatná práce žáků

Podle charakteru se rozlišovat některé formy samostatné práce žáků:

- - **samostatnou práci v teoretickém vyučování** (s knihou, textem, písemné práce)
- - **samostatná práce v praktickém vyučování** (etapy nácviku dovednosti)
- - **domácí úkoly žáků** usnadňují žákům utřídění učiva, upevnění učiva, zdokonalení aplikačních schopností).

Druhy domácích úkolů:

- - písemné
- - grafické, kresebné
- - studijní - zadávání opakování učiva
- - modelové
- - sbírky - postupné vytváření atlasů, herbářů.

6 Zájmový kroužek

- Kroužky mohou probíhat ve škole, domovech mládeže, ve školních družinách a klubech, ve střediscích pro volný čas. Realizují se na základě těchto předpokladů: - zájem žáků a dobrovolnost při plnění úkolů v kroužku.
- Zájmové kroužky si jako **vzdělávací cíl** si kladou zejména rozšíření a prohloubení znalostí žáků v určitém oboru.
- **Výchovným cílem** kroužku je rozvíjení zájmů žáků jako motivačního faktoru.

Předpoklady dobrého fungování kroužku

- zájem o vedení kroužku a zkušenosti učitele (zejména praktické)
- odpovídající vybavení pro činnost kroužku
- vypracovaný a schválený plán práce kroužku. Plán by měl být vypracovaný na školní rok a rozepsaný do jednotlivých schůzek.
- promyšlená propagace činnosti kroužku a využití výsledků kroužku (organizace výstav, soutěží, spolupráce s odbornými organizacemi aj.)
- Pracovní zaměření kroužků (především z přírodovědné a technické oblasti) by nemělo být pouhým pokračováním výuky. To by žáky odrazovalo. Naopak spojení teoretického poučení, praktické rutinní činnosti s činností výzkumnou, může zájem žáků o činnost v kroužku rozvíjet.

SMTaP - Stanice mladých techniků (přírodovědců) při podnicích, výzkumných ústavech a kulturních zařízeních

- náborové účely zaměřené na žáky základní školy
- včasný kontakt žáků s praxí – rozvoj technických, přírodovědných aj. kompetencí
- největšího rozvoje v ČR dosahovaly ve druhé polovině 80. let min. stol.

Poznámka: Možnost zajímavé bakalářské práce na historické téma (o obsahu a smyslu SMTaP)

Funkce a oblasti zájmové činnosti

Funkce ZČ:

- **kompensační** (např. žák, který je ve školním vyučování méně úspěšný, kompenzuje tento nedostatek ve sportu),
- **integrační** (zájmová činnost je zdrojem motivace pro vzdělávání),
- **preventivní** (např. zájmová činnost jako jedna z cest prevence deviantních jevů).

Oblasti ZČ:

- **společensko vědní** - zapojení do činností sběratelských kroužků, jazykových kroužků aj.
- **esteticko výchovná** - činnost na úseku hudebním, recitační kroužky aj.
- **tělovýchovná oblast** - pěstování různých sportovních činností, vedle sportu zahrnuje i činnost orientační, zdravotní
- **přírodovědná oblast** (např. biologické, přírodovědné, pěstivelské, akvaristické, rybářské aj.)
- **technická oblast** - např. modelářství, práce s počítači aj.

Shrnutí

- Organizační formou označujeme určité **uspořádání obsahu výuky** a postupu při výuce.
- Je možné rozlišovat tyto formy:
  - vyučovací hodina
  - praktické vyučování (např. učební praxe, odborná praxe, odborný výcvik, praktická cvičení předmětová)
  - exkurze
  - konzultace ve studiu při zaměstnání
  - samostatná práce žáků.

A silver metal spiral binding is visible on the left side of the page, with the wire looping through a series of holes in a grey cover. The page is white and has a horizontal line near the top.

Děkuji za pozornost.